ד"ר ישראל אלדד

גם אדמתנו אינה ניתנת למיקוח

ל־29 בנובמבר

זה התאריך בו נכתבות שורות אלו. בחוברת המופצת בבתי־הספר, שנכתבה על־ידי יגאל עילם ויצאה מטעם מישרד החינוך והתרבות, נאמר, שהחלטת האו"ם מ־1947 שימשה בסיס מדיני להקמת המדינה.

סילוף אחד מני רבים בחוברת זו. אפילו בן־גוריון חזר ושלל מישקל מיום זה. ודאי שהדבר פסיל בבתי־הספר. אין לחנך את הילדים על כזב זה אשר שמו או"ם. ולא הייתי פותח בזאת, אילמלא ההרגשה שהרגשתי ביום ביקורו של סאדאת. ממש כהרגשת אותו ליל־הילולא של החלטת או"ם על חלוקת הארץ לא בלי שמץ הישג מדיני. והירהור נוסף: הנס בה"א הידיעה הוא זה, שלמחרת ההחלטה ההיא פרצו מעשי־האיבה של הערבים. אילו חלילה הופיע אז (או, לחילופין, ב־15 במאי 1948) סאדאת שכזה בכנסת או במוסד מקביל לו אותה שעה, ובתל־אביב כמובן, שהרי ירושלים היתה מחוץ לתחומי המדינה שרקדנו עליה, והיה מציע אז שלום — מדינת ישראל לא היתה מתקיימת. ללמדנו בפשטות ובאמת אכזרית אך אמיתית ביותר: איבתם — הצילתנו. וגם אחר־כך. היא שגידלתנו. וכבר הזכרתי פעם את דבריו של איש מפא"י מובהק, מיכאל אסף. שנשאל: האם לא החמצנו בעבר את השלום? השיב: תודות להחמצות אלו אנו קיימים. אין פירושו של דבר שזו אמת לתמיד. אך פירושו של דבר שזו היתה אמת עד כה. ולא על החלטת האו"ם עלינו לשמוח, כי אם על אי קיומה.

על מי לסמוך?

זו האמת: עד כה עמדה לנו הסתמכותנו על האויבים, על כיסלם. כיסלם שעמד לנו יותר מחוכמתנו, וככתוב: כי לא בצידקתם כי אם ברשעת הגויים ההם.

ועתה? האומנם ביקורו ודרכו החדשה של סאדאת הם אות למיפנה? אומר לי ידיד באלה הימים: "כבדהו וחשדהו". ברור — אני משיב לו — ואינני סבור שיש מישהו אצלנו שאיננו משאיר מקום לחשוד בו בסאדאת. לא — ממשיך הידיד — לא התכוונתי לסאדאת. נזדעזעתי ואינני רוצה לשתף את הקוראים בזעזוע זה, ולא אספר מה אמר לי אותו ידיד — ורק זאת אגיד:

אם אין עוד לסמוך על האויבים, נותרה ממשלתו של מנחם בגין מיבצר אחרון שיש לסמוך עליו, ולא כבעבר שהוא היה אלטרנטיבה טובה יותר לשלטון. היום אין אלטרנטיבה טובה יותר. בזה כוחו ובזה הסכנה. ואין להעלות כלל על הדעת אבסורד שכזה שבגין יסוג מעצמו. יש לקוות שמשה דיין טעה באומרו בגרמניה: "אל תתייחסו אל בגין כאל הדמות המוכרת לכם מן העבר", תקוות העם שראש־הממשלה הוא אותה דמות מן העבר, ורק מכיוון שזו אותה דמות עצמה, הוא זכה לאותו הישג מדיני גדול שנשיא מצרים בא אליו לירושלים ומציע שלום. ואם ב־29 בנובמבר, או בה' באייר תש"ח, השלים בפועל עם חלוקת הארץ הרי זה רק מפני שהיה באופוזיציה ולא רצה לסכן את ההישג, את היש הקיים, על־ידי מלחמת־אחים. היום הוא בשלטון, ואם אפשר להבין (להבין, לא להסכים) לנכונותו לנסיגות מסיני, שלא היה במפת "רק־כך" שעבר־הירדן המזרחי היה בה, אבל מצד ריקותו וגם חשיבותו יש לו מן "רק כך", אין שום מקום להחשידו בנכונות לסגת ממרכזה של הארץ, מיהודה ושומרון, ולכל היותר מן הראוי להזהירו מפני מתן אוטונומיה יתירה לתושביהם של יהודה ושומרון. אוטונומיה שריח סודטיזציה עולה ממנה, תיוולד בה בהכרח, אם לא תהיה מלווה העברה מהירה של חצי מיליון יהודים לפחות מהגולה או מהשפלה למלא בהם את האזורים. וסכנה שנייה — מבית: שבשעת הכרעה לא יווצר רוב נגדו בממשלתו, בקואליציה שלו עצמה. מעבר לשני אלה, ניתן לסמוך עליו. להניח לו לשחק את מישחק הטאקטיקה והאיסטראטגיה המדינית בסיטואציה החדשה.

לגבי סאדאת

בין שתי האפשרויות שהציגה גב' גולדה מאיר: מגיע לו פרס נובל או פרס אוסקר, הקל ביותר להניח פרס אוסקר. משמע, שחקן גדול שהצליח לכשף את העולם כולו, או כמעט כולו, כי אין להניח שבגין ילך שולל, גם אם הוא משלם מס־שפתיים באמון, שאכן פני האיש לשלום.

אך הסכנה הגדולה היא דווקא אם הוא מועמד באמת לפרס־שלום (שכחתי את שמו של נציג הוייטקונג שזכה יחד עם קיסינג'ר בפרס נובל לשלום אחרי ההסכם בוועידת פאריס, אלא שהוא עצמו היה [illegible] ולא בא לקבל את הפרס, הוא העדיף לכבוש את וייטנאם הדרומית לאחר חתימת ההסכם). אפשר, כמובן, גם להניח שסאדאת אינו מתכוון אלא לקבל בדרכי שלום מה שנבצר ממנו (למה שאל "היכן אריק?") לקבל בדרך מלחמה, ואחר־כך: "אללה אכבר" ו"עליהום!". אבל גם אם הוא אינו מתכוון לכך, גם אם השתכנע שמוטב לרכז את המאמץ הלאומי של מצרים לשיקום המולדת שלו. ואם כיבוש, כדאי יותר לספח את לוב הריקה והעשירה בנפט במקום להקריב חיי מצרים בשביל פלשתינאים מפוקפקים שממילא יפלו בידי סוריה או עיראק או חוסיין, אם לא תהיה קיימת ישראל גדולה. נניח שכן, מה ערובה שיאריך ימים ושלטון לאחר שיחזיר את סיני כולו למצרים, או שלא ייגרר למלחמה חדשה שתפתח מצד אחר? ודאי טוב שהנאומים היו בערבית ובעברית ולא בלשון תיווך אנגלית, וככל שהשיחות ישירות יותר, טוב יותר, עין בעין. כי יש לפקוח עיניים גם בהנחה הרחוקה־רחוקה שחל בו בסאדאת מפנה קיצוני מימי הנאציות, הנאצריות והנכונות להקריב מיליון מצרים. ואין פירושו של דבר שאין לנהל איתו משא־ומתן ואף לקבל את פניו בכבוד הראוי, הראוי ולא יותר מזה, לא לצאת מן הכלים ומן הדעת.

היוצאים מן הכלים

היו אצלנו לא מעטים שיצאו מן הכלים ומן הדעת, שהשתטחו ממש אפיים ארצה. ויפה עשה הממונה על "פסוקו של יום", שבימי הביקור הזכיר מידרש: למה קדמו שמונה מלכי אדום למלכי ישראל? עונים על שמונה פעמים לשון "אדוני" שנקט.

החל מריקודי ה"הורה" מול מול המלך דוד, דרך ההזמנות שהזמינו עצמם למצרים, התזמורת שלנו, והכדורגלנים שלנו, ועד לח"כ שלמה לורנץ, המציע למחוק מהמילון שתי מלים "אף שעל". שפירושו של דבר למחוק צווים ופרשיות מתורת משה. והעיתונאים שלנו שהתחרו זה בזה: אני עמדתי חצי מטר ממנו. ואנו עשרים סנטימטר ממנו. ואני קק"ל ששתלו עצים על שמו וקיבוץ בגליל שנטע חורשה על שמו וחברות־תיירות שכבר מארגנות טיולים למצרים, וכותבי שירים בתהילתו ועורכי "מי שברך" לכבודו, ומיכה חריש המציע ברית שתי המפלגות הסוציאליסטיות. ואפילו אותה תהלוכה מיותרת שהוזמנה על־ידי כל הסיעות בכנסת העוברות לפניו כבני מרון להגיש לאוזניו טיעוניהם והצעותיהם. מי בכה ומי בכה, מעשה בלתי מכובד, לדעתי, ומיותר. מה פלא שאחרים, לא אנשי פוליטיקה, יצאו מהכלים והדעת?

ב"יד ושם"

מיותרת ואף מביכה היתה הולכתו ל"יד ושם". אילו ביקש הוא, מילא, קשה היה לסרב. אולי זה אות לחרטה על עברו, על מיכתבו להיטלר למה לא גמר את מלאכתו כיהודים (ב־1951, כאשר נפוצו שמועות שהיטלר חי).

אבל להציע לו? לנצל אף את קרטר כדי שישפיע עליו לערוך ביקור זה? למה? הוא לא שמע על אושוויץ? האם זה נער גרמני, שצריך לספר לו מה עשו אבותיהם? לרכך את לבו במראה ילדי יהודים ברכבות־המוות? לעורר רחמיו על העם היהודי? ואם היה צידוק כלשהו להביאו לשם. אולי רק זה: להביאו בפני תמונת חאג' אמין אל־חוסייני, המופתי העליון במטהו של אייכמן. אבל דווקא על תצלום זה דילג ח"כ גדעון האוזנר, כדי שלא להביכו, כנראה... והרי חאג' אמין זה, שותף פעיל בהשמדה, הוא אבי־אבות הפלשתינאיות! ועל זה דילגו! למה, אם כן, הביאוהו לסמל אסוננו וחולשתנו?

כבר מוטב היה להביאו ל...כור שבדימונה. יש בו יותר כדי לרכך איש כסאדאת, מאשר "יד ושם". ואם תאמר: לא צריך, הוא יודע על הכור בדימונה — נכון. אך על אושוויץ אין הוא יודע? מוטב שיראנו בכבודנו משיראנו באסוננו.

אל־אקצה

כאן אין לומר, כמובן, מה שנאמר לגבי "יד ושם". ביקור באל־אקצה לא זו בלבד שהוא יזם אותו, אלא יש להניח שזה היה חלק חשוב מאוד משיקולי ביקורו, אולי אף מעין איזון ("כפרה") להופעתו בכנסת.

ודאי שברגע בו הוסכם על ביקורו, אי אפשר היה לסרב לו להתפלל באל־אקצה. ואף־על־פי־כן, מן הדין היה לאזן ביקור זה על־ידי מעשה או דיבור כלשהו, שיבסס מחדש, ובאוזני מאות מיליונים בעולם אולי לראשונה, את מעמדנו בהר־הבית.

אירע כאן דבר חמור והרה־תוצאות: התחזק מעמד האיסלאם במקום הקדוש ביותר לנו והמרכזי לנו בירושלים. מאות מיליונים צופים בעולם ראו לראשונה את המקום, והוא נתפס להם כמקום מוסלמי בהחלט. ושום דבר לא נאמר על־ידי הרבנות הראשית ולא על־ידי שר הדתות בישראל או ראש ממשלת־ישראל, שישמיע בעולם מהו הר זה לנו. למה לא הוזכר ולא סופר בהזדמנות תיקשורתית חד־פעמית זו, שאלפים ורבבות לוחמים יהודים טבעו בדם ועלו באש במלחמתם על מקום זה, שחורבן מיקדשנו בו הוא פתח גלותנו? איכה הושבנו את המקום הזה בדד, אנחנו. איכה הפקרנו אותו אותה שעה? וכי די בכך שרבנות ישראל — ובניגוד למובטח, עתה גם הרב גורן שותף לכך — מנעה מיהודים לפתוח להיאחז שוב בהר? והנה הוספנו חטא על פשע, בהציגנו עת, לעיני כל העולם את מעמדו הבלעדי של האיסלאם בהר כולו. גם אל־אקצה. גם כיפת הסלע, ההר כולו ממש. ומה עוד בליווי אותה דרשת־הסתה באוזני העולם כולו, דרשה זהה לזו של החטיב בדמשק ושל חאג' אמין מהימים ההם.

מחדל והחמצה ביום שיחרור ירושלים. מישגה ופשע ביום ביקור סאדאת ותפילתו שם. סליחה, כמעט ששכחתי. רבה החדש של ירושלים מצא הפעם היתר ליהודים לעלות להר, והכוונה לאנשי ביטחון להבטחת חייו של סאדאת. מן־הסתם היתנה עימם תנאי שלא יתפללו, חלילה.

מה פלא שהוא, סאדאת, לא חדל לדבר על האדמה הקדושה. "אדמתנו הקדושה"? תפילה בהר, קדושה בפיו — מה רב הכבוד שמתייחסים בו כל חילונינו ההומאניסטים, פרופסורים טלמוניים, ח"כים אלוניים וכופרים פעילים — כל אלה הממלאים פיהם שחוק וליגלוג כשדברים כאלה נשמעים מפי בגין או מפי הרב צבי יהודה קוק ואחרים: זוהי מיסטיקה. אסור לקבוע פוליטיקה על פי זה. אבל לסאדאת או לחטיב מוסלמי מותר. ויש לכבד את רגשותיהם אלה. אדמתנו הקדושה בפי יהודי — לעג; בפי ערבי — כבוד והערכה.

על התוצאות

וגם אלה דברי ההיסטוריון, פרופ' טלמון באותו ראיון מיוחד בו תבע מאתנו להשתחרר מנירוטיות, מזכרון השואה וכו' והוא מנסח ניסוח כזה: "בהיסטוריה אין נקמות, יש תוצאות".

האמת היא, שמתנקמת בנו היום העובדה שחזרנו והכרזנו ש"לא יצאנו לכיבושים טריטוריאליים"; מתנקם בנו שראינו ביהודה ושומרון "שטחים מוחזקים" ולא עשינו בשכם ובחברון ביריחו מה שעשה בן־גוריון בלוד וברמלה וביפו; מתנקמת בנו הכמיהה והתביעה ש"יכירו בנו" ש"יכירו בקיומנו". והנה בא האחד ועושה עימנו חסד זה ומכיר בנו ובקיומנו — ותובע שכרו. והעולם כולו — גם הישר — צופה שניתן שכרו. שהרי קיבלנו מה שייחלנו. אף־על־פי־כן אני מוכן לקבל הבחנה סמאנטית זו שמבחין פרופ' טלמון: לא נקמות, כי אם תוצאות.

והנה מה שאומר סאדאת חשוב בעניין התוצאות באוזני עמו בנאומו בקאהיר לאחר הביקור: "אני מבטיח לכם, התוצאות תהיינה טובות. האדמות תוחזרנה לבעליהן".

אומנם לא שמענו מה בפי בעלי האדמות בתחומי הקו הירוק, ובעלי הבתים ביפו ובטלביה ובחיפה. האם אין הם סבורים שאותו צדק מגיע גם להם. ולמה לא? למה יפלה פרופ' טלמון, המסכים להצעות סאדאת, בין ערבי שנושל ב־1967 לערבי שנושל לפני כן מאדמתו ומביתו? או שמא לוחש סאדאת באוזני מי שצריך: לאט לאט, שלבים שלבים, הצדק אחד, והוא צודק. אדמתנו איננה ניתנת למיקוח — אמר. סאדאת אמר, ומנחם בגין [illegible] אדמתנו איננה ניתנת למיקוח, או שמא [illegible] גם לנו לומר, אם זה מותר לסאדאת! אדמתנו הקדושה איננה ניתנת למיקוח.